Lánycsók Ízlelése
anagramma

Merre vagytok?

Jót, és mindent!

Készülő könyvemben azokról a közszereplőkről és/vagy a privát életemben fontos szerepet játszó személyekről írok, akik már nincsenek az élők sorában. Afféle halottas könyv lesz ez, de sehol semmi misztika.

Végigsakkoztunk egy egész estét. Nincs ebben semmi különös. Csakhogy ugyanazt a partit gyúrtuk, óra nélkül, így nem volt mi gátat szabjon tépelődéseinknek. Szerepelt a mi kis pas de deux-nkben még egy üveg pálinka is.

Látom, messzebbről kell kezdenem, hogy világos és érthető legyek.

Szigligeten zajlott ez a parti, vacsora után kezdtük, s isten tudja, mikor álltunk föl az asztaltól.

Tél volt, akkortájt még java telek jártak, nem afféle melegrekord-döntögető januárok. Ezért vettem meg azt a palack pálinkát, hogy ne fázzak, ha behúzódom szobamagányomba.

Közben családi telefonok hatására kiderült, a tervezett kéthetes alkotói telelést meg kell szakítanom, így a pálesz maradék, java részét nem akartam a vonatútra magammal cipelni. Levittem hát az ebédlőbe, s megajándékoztam vele sakktársamat. Ő pedig szorgalmasan töltögetett nekem is, magának is. Az üveg kiürült, de még mindig nem született eredmény. Társaink magunkra hagytak, ki-ki nyugovóra tért, vagy tudja a csoda, mihez fogott. A személyzet már rég hazament.

Élesben vettük a játékot. Mintha lenne valami tétje. Mintha pénzbe játszanánk – fura, de vannak, akik így művelik ezt a szellemi sportot. Búslakodtam csöppet, hogy ott kell hagynom a házat, legalább volt, ami terelte a gondolataimat másra. Ő meg, nos, ő meg úgyszintén nem szeretethetett veszíteni. Ki szeret?

Fogalmam sincs, meddig gyűrtük volna, ha nem fogynak el a tábláról a figurák. Két királyig játszottunk, aztán csodálkozva bámultunk egymásra. Nincs mit lépni. Azaz lenne, csak értelme nincs.

Üzenetnek vettem a játszma végét. Éppen olyan élethelyzetben leledzettem, amikor nagyon-nagyon akartam valami mást, mint ami van, csak a sors nem akarta, azaz éppen az a másik személy, akire ez az

akarás vonatkozott. A sors még talán hagyta volna. Az a másik nem hagyta, mert nem akarta.

Ki járt jobban? A táblán döntetlen lett, az életben pedig patt, az a helyzet, amikor már nincsen semmilyen lépésed.

Több játszmát nem váltottam alkalmi ellenfelemmel.

Azt a tábla nélküli másik partit meg idővel feladtam. Mégis én jártam jobban.

Együtt buktunk meg. Nekem az első volt, s talán neki is. Nekem mindenesetre az első filmem, dramaturgként, neki a sokadik, most ki kéne számolni, hányadik, rendezőként. De nem itt kezdődött az ismeretségünk.

Az Egyetemi Színpad egyik filmvitáján tűnt fel különös arcéle. Ferde metszésű szeme, csillogó, koromfekete haja egy közel-keleti kényurat formázott. Olajsejk, valamelyik emirátus nagykövete, hazánkba szakadt inkognitóban járó diplomata. Míg meg nem szólalt, folyton rajzolt valamit, fejeket, portrékat. Aha, gondoltam, így gyűjt infót a részvevőkről, fotózni túl feltűnő volna. Aztán megszólalt, és ékes magyar nyelven szállt be a filmvitába. A raccsolása a franciákat idézte. Ha akcentusa lett volna, hihetnénk, a nouvelle vague taraján sodródott ide, a Szajna mellől a Duna partjára, a Pesti Barnabás utcai bölcsészkar tanácstermébe. Oda kellett figyelni rá, metszően okosakat mondott. Megsúgták, hogy a legjobb filmkritikusok egyike, az a bukéja, ha nemcsak a bornak van ilyenje, hanem embernek is, hogy maga is rendez filmet; épp akkortájt mutatták be pályakezdő rendezését, negyvenéves korában.

Aztán sokáig csak olvastam élvezetes írásait. Közben azért háromnégyévente letett az asztalra egy-egy újabb filmdolgozatot. Mit mondjak róluk? Akkor futott csúcsra a magyar új hullámnak nevezett fellendülés, de ő nem került bele egyik irányzat (parabola, szerzői film, bartóki modell) csapatába sem. Csak rendezett; kötelességének tudta, hogy szórakoztassa a nézőket.

Végül mégis egymás mellé sodort a szakma. Lumumba (Róna) utcai dramaturgként egy fekete komédiának szánt, kosztümös darab, utolsó előtti rendezése munkatársa lettem. Mint jeleztem, a jó színészekkel (Garas, Márkus, Törőcsik) tűzdelt produkció nem került föl semmilyen sikerlistára. Azért ő nem szűnt meg filmesnek lenni. Tervezett, ötletelt, csinált még egy Jávor Pálról szóló ún. snitt-filmet, a meglévő mozidarabokból összeállított egy ráadás Jávor-filmet. Egy hosszú és feltehetőleg unalmas forgatókönyvvitán engem is lerajzolt. Vékony filctollal, pengeéles pontossággal, ahogy egyébként szokta modelljeit.

Mit kell őrizni egy emberről, milyen emléket? A legjobbat? Vagy a legrosszabbat? Hirtelenében nem tudom a választ. Vannak azonban felejthetetlen pillanatok, amelyek úgy berögzülnek az ember agyába, vagy inkább szívébe, hogy legyenek bármilyen előjelűek, törlik a nagyobb, tartósabb, súlyosabb emlékeket.

Kiadóm volt ő is, egyike a régi Magvetőből kiugrott vagy kirúgott újrakezdőknek. Jó híre ment, sokan keresték, főként költők, hiszen jószerivel az volt ő maga is. Na meg láncdohányos. Nem emlékszem rá, hogy cigi nélkül láttam valaha is. Mielőtt bárki azt hinné, titokban verseket írok, s még nagyobb titokban ki is adatom, eloszlatom a lehetséges félreértést. Egy szerkesztett gyűjteményt vállalt fel, a valaha élt legnagyobb – a kétkedők kedvéért: legnagyobb hatású – magyar színművészhez írott verseket küldte nyomdába. Ám sajnos nem erre emlékezem, ha eszembe jut az alakja.

Valamikor a 2000-es évtizedben, de mindenképp 2002 után, a szigligeti Alkotóházban zajló JAK-tábor (van még, aki erre a sokszor botrányos gyülekezetre emlékszik?) vendége volt a friss Nobel-díjas magyar (! – remélem, tudják, miért tettem ide felkiáltójelet) író. Arra már nem emlékszem, ki moderálta a beszélgetést, de arra igen, hogy az én szerkesztőm nem moderálta magát. Amíg a könyvtárban a program zajlott, végig hátat fordítva ült a teremben. Vajon miért? Mit tartott kifogásolhatónak a kitüntetett személyében. Írói teljesítményét vonta kétségbe? Emberi nagyságát? Miért maradt ott? Miért nem dőlt le szieszt̄ázni? A *Guernicá*t sem kell nézni, ha valakinek nem tetszik, be lehet csukni a reprodukciós albumot. Ő maradt, végig tüntetőleg háttal az eseménynek. Egyetlen mentséget tudok felhozni erre. Talán nem volt az adott órában szesztiszta. Talán frusztrációit kompenzálta fura kis tüntetésével. Kár.

Meglehetősen különc alakja volt az irodalmi életünknek. Otthagyott egy pályát, ahol nem volt sikertelen, egy másikért, amelyen nem lett túlzott sikere. Színészként indult, vidéken játszott, legemlékezetesebb alakítása talán Jágó az *Otelló*ban. Íróként nem tudnék megnevezni egyetlen kötetét sem, pedig publikált jó néhányat. (Pontos adatok a lexikonban.) Remek karakterepizódja az *Egy erkölcsös éjszaka* öngyilkos kártya hazardőrje.

Szigligeten sokszor töltöttünk együtt alkotónapokat. A Magyar Rádióba is be-bejárt, amíg létezett ott Irodalmi Osztály, amíg készültek ott újabb hangjátékok. Méretes, férfias alakja, vehemens természete sokszor sodorta konfliktusokba. Kereste is az ütközést, az összetűzést az

általa vélt igazság érdekében. Nem állítható, hogy mindig igaza lett volna. Csalódottsága, frusztráltsága ilyenkor újabb vesztes játszmák felé sodorhatta. Nüansznyi apróság, kis jelenet, de kiválóan jellemzi egyéniségét a következő szcéna. Éppen befelé tartott a Rádió portáján, szembejőve velem. Biccentettünk egymásnak, már éppen mondani készült valamit, amikor az egyik portás utána szólt, és a belépője felől érdeklődött igen udvariasan. „Új kutya, új ugatás", vetette a szót a háta mögé, és azzal a lendülettel, amellyel belépett a kapun, tartott tovább a pagoda felé. Ez volt ő.

A Belvárosi Kávéházban tartotta az óráit. A Bölcsészkar mindig teremhiánnyal küszködött. Üldögéltünk mi a Március 15-e téri romkertben is, aminek ma kihűlt, azaz betemetődött a helye, miként annak a hatvanas-hetvenes években kultikus kávéháznak is.

Tanárunk már majdnem mindent alapított hosszú életében: szabadtéri fesztivált, tudományos intézetet, s ki tudja még, mit nem. Ugyanis híres volt a nagyotmondásairól: azt is magának tulajdonította, aminek a környékén sem járt. Gyanútlan gólyák ezt nem tudhatták, csak a figura hatása alól nem vonhatták ki magukat. Hosszú, ősz sörénye hitelesítette volna a hatást, hogy higgyük is, amit hallunk? Lehetséges.

Első alkalommal letett a kávéházi asztalra egy alumínium egyforintost. Akkor ezzel a fémpénzzel még telefonálni lehetett Budapesten, ha jól emlékszem, időkorlátozás nélkül. Néztük, hogy mit akar vele. Kaján mosollyal húsos ajkán közölte, hogy az kapja meg, aki elsőként fogalmazza meg, miről szól a *Rómeó és Júlia.* Éppen tarolt a mozikban a Zeffirelli-féle filmváltozat; imádtuk, rajongva néztük újra meg újra. Ugyan már, semmi ez a feladat: karok a magasban, sokasodó válaszkísérletek. De egyik sem jó.

Gyerekek, fogott bele ősz mesterünk, gondolkozzatok! A *Hamlet* sem arról szól, hogy a dán királyfi megtudja, apja politikai gyilkosság áldozata lett. Hanem? Ámuldoztunk. Vagy úgy. De akkor miről?

Elméleti alapvetést kaptunk, anélkül, hogy egyforintos vetélkedőnk vezetője egyszer is kiejtette volna a száján a szüzsé és a fabula fogalmakat.

A pénzérme végig az asztalon maradt.

Csajozott a Lukácsban, úgy ismertem meg. Akik törzsvendégei az uszodának, tudják, hogy az intézmény eddigi utolsó fénykorában, ami nagyjából a hetvenes évekre esett, mindig tele volt a medencék környéke ifjakkal, lányokkal is persze. Simán oda lehetett lépni bármelyikükhöz,

szóba elegyedni velük, legfeljebb nem lett folytatás. Ő már akkor is író-bácsi életkorban lépegetett, de a napozó kőkorlátjánál (azon a regény-kezdő ottliki helyen) gátlástalanul kezdeményezett. Hogy mekkora eredményességgel, arról már nem tudnék beszámolni. De nem is ez volt a fontos, mármint, hogy szexeltek-e vagy sem, hanem a bátorság, hogy cseppet sem adoniszi külsővel, oda mert lépni a kiszemelt leányzóhoz.

Olvastam is őt. Talán az egyetlen magyar író volt, aki elsőre is sikeres regényét a második megjelenésre átöltöztette. Magyarán átdolgozta. Nem véletlen úszott be a képbe imént Ottlik Géza. A mi írónk könyvének hangulata – hangsúlyozom csak a hangulata – valamiképp az *Iskola a határon*t idézte.

Nem futott be nagy karriert. Irodalmi és egyéb csalódásait tett követte. Feladta pesti egzisztenciáját, és nyugdíjas éveire leköltözött egy dunántúli kisvárosba. Onnét közelebb volt a Balaton, no meg egy irodalmi kegyhely, a szigligeti Alkotóház. Kegyhely is, de azon kívül sok más. Be-belátogatott a házba, péntekenként beleolvasott az ÉS-be, kölcsönzött egy-két kötetet a könyvtárból, megebédelt, aztán kiült a teraszra. Antiszemita hírnevét öregbítve zsidózott is egy kicsit: fülem hallatára értetlenkedett a híres Ottlik-regény egyik epizódján, mármint, hogy egy magyar királyi honvédtisztnek hogyan lehet nem echte keresztény származású barátnője.

Titkos belső sikerlistámon mégis dobogós helyen csücsül. Meg a purgatóriumban – valószínűleg. Nem tudom, hányan vették körül a ravatalát, csak azt, hogy az Alkotóház kertjéből a Tapolca-patakba szórták a hamvait.

Az író az édes-bús emlékezéshez egy játékot is kínál. Aki elsőként fejti meg, kit rejt az anagramma, azaz ki a szerző, illetve kik a megidézettek, a szerző egy-egy könyvét kapja jutalmul.

A megfejtéseket a kiro47@freemail.hu email-címre kell elküldeni. (Akinek a gépében megvan ez a cím, kérjük, ne küldje el a megoldást…)